

ОБРАЗНИЙ КОМПОНЕНТ КОНЦЕПТУ MURDER У РОМАНІ Р. ОСМАНА «КЛУБ ВБИВСТВ ПО ЧЕТВЕРГАХ»

Шульженко К. А.

*студентка II курсу магістратури
факультету іноземних мов*

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна

orcid.org/0009-0005-8668-3483

shulzhenko.kateryna@chnu.edu.ua

Єсипенко Н. Г.

доктор філологічних наук,

професор кафедри англійської мови

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна

orcid.org/Q00Q-0002-6698-3201

n.yesypenko@chnu.edu.ua

Ключові слова: *когнітивна лінгвістика, концепт, образний компонент, епітет, метафоричний предикат, концептуальний аналіз.*

Наукова стаття витоками сягає у сферу когнітивної лінгвістики та досліджує структурні особливості концепту ВБИВСТВО. Досліджуючи цю концепцію, автори виявляють складну взаємодію між структурними компонентами та образними елементами, втілену насамперед через концептуальні метафори. У результаті аналізу було виявлено метафоричні відображення, пов'язані з концептом ВБИВСТВО, що охоплюють метафори кольору, темряви, розслідування, плану й таємниці.

Насамперед концепт ВБИВСТВО наповнений сильними емоціями, часто знаходить своє відображення в метафоричному вигляді. Центральне місце в цьому розслідуванні займають метафоричні епітети, використані для опису процесу вбивства та його зображення в романах. Такі епітети, як «ідеальний», «невирішений», «безкарний», несуть у собі емоційний і засуджуючий підтекст, що відображає масштаб розповіді та складність цієї концепції. Аналіз прикладів із роману «Клуб вбивств по четвергах» ілюструє поширеність використання таких понять та демонструє негативні конотації, зазвичай пов'язані зі злочином у детективному жанрі.

Більше того, у статті виокремлюється метафорична асоціація ВБИВСТВО – це КОЛІР, наголошуючи на переважному використанні темних кольорів для передачі негативних конотацій, пов'язаних із навмисним вбивством. Темні, чорні й сині тони символізують похмурий характер поняття та контрастують з яскравими кольорами, підкреслюючи чистоту і спогади про певні місця. Більше того, концептуальна основа поширюється на дослідження ВБИВСТВО як ПЛАН і підкреслює ретельне планування та його виконання в романі. Це мапування розглядається як послідовність дій, і в аналізі особлива увага приділяється плануванню, вбивствам та наслідкам, що дає уявлення про природу злочинів і мислення порушників закону.

Через заглиблення в метафоричні уявлення вбивства стаття сприяє кращому розумінню концепту ВБИВСТВО та його глибокому впливу на читачів. Дослідження метафоричних епітетів, предикатів та конвенційних метафор розкриває багатогранну природу цього поняття в літературі та когнітивній лінгвістиці.

FIGURATIVE COMPONENT OF THE CONCEPT MURDER IN R. OSMAN'S NOVEL "THURSDAY MURDER CLUB"

Shulzhenko K. A.

*2nd year Master Student at the Faculty of Foreign Languages
Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University
Kotsyubinsky str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0009-0005-8668-3483
shulzhenko.kateryna@chnu.edu.ua*

Yesypenko N. G.

*Doctor of Philological Sciences,
Professor at the Department of English
Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University
Kotsyubinsky str., 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/Q00Q-0002-6698-3201
n.yesypenko@chnu.edu.ua*

Key words: *cognitive linguistics, concept, figurative component, epithet, metaphorical predicate, conceptual analysis.*

This academic article falls within the field of cognitive linguistics and examines the structural features of the concept MURDER. In examining the concept, we first uncover the complex interplay between structural and metaphorical elements embodied through conceptual metaphors. The analysis identified a number of metaphorical mappings associated with the concept of MURDER, including the metaphors of colour, darkness, investigation, planning and mystery.

First of all, MURDER is a strongly emotional concept and is therefore often expressed in metaphorical language. Central to this research is the metaphorical language used to describe the process of murder and its depiction in fiction. Metaphors such as "perfect", "unsolved" and "unpunished" have emotional and judgmental overtones that reflect the breadth of the narrative and the complexity of this concept. By analyzing examples from the novel "Thursday Murder Club", the study demonstrates the widespread use of such concepts and exemplifies the negative connotations commonly associated with crime in the crime fiction genre.

Moreover, the article discusses the metaphorical relationship between MURDER and COLOUR and highlights the frequent use of dark colours to convey the negative connotations associated with manslaughter. Dark, black and blue tones symbolize the bleak nature of the concept and contrast with light colours that emphasize the purity and memories of a particular place. Additionally, the conceptual framework extends to the exploration of MURDER as a PLAN and accentuates the meticulous planning and execution of this act in the narrative. The concept is seen as a series of actions and the analysis focuses attention on planning, killing and consequences, providing insight into the nature of the crime and the mentality of the outlaw.

By examining the metaphorical representation of MURDER, this article contributes to a better understanding of the concept MURDER and its profound impact on the reader. The exploration of metaphorical expressions, predicates and conventional metaphors reveals the multifaceted nature of the concept in literature and cognitive linguistics.

Постановка проблеми. У сучасному мовному розвитку ми спостерігаємо яскраво виражений підйом уваги лінгвістів, спрямованої на розгляд мови

через призму антропоцентричної парадигми, яка знову утвердила людину як «мірило всіх речей» [3, с. 127]. і як фокусну точку «миротворення».

Визнання концепту як ментальної конструкції є логічним прогресом у встановленні антропоцентричної парадигми в галузі лінгвістичної науки. У результаті переважаючого в галузі лінгвістики антропоцентризму помітно зросло захоплення когнітивною лінгвістикою та лінгвокультурологією. Ці дисципліни мають справу із сутностями, які є носіями різноманітної інформації, і ці одиниці або повністю, або частково відтворюються в мові. Отже, це спричинило необхідність усебічного дослідження питань, що стосуються мовної особи, з використанням міждисциплінарного терміна «концепт».

Мета і завдання статті. Метою нашої розвідки є дослідження образного складника концепту MURDER у межах англомовного світогляду письменника, даючи уявлення про погляди людей, що належать до англійської лінгвокультури. Завдання статті – визначити основні образні концепти, пов'язані з MURDER. Для цього необхідно провести аналіз текстових даних, що містять згадки про MURDER. Аналізу підлягатимуть сучасні детективні романи англійською мовою.

Предмет та об'єкт дослідження. Характеристика образного компонента концепту MURDER представляє труднощі через його абстрактний характер і малодоступність безпосереднього спостереження. Об'єкт нашого дослідження зосереджено на метафоричних асоціаціях, пов'язаних із цим поняттям, виявленими в літературному творі, а предметом виступає обґрунтованість побудови образної моделі концепту MURDER через призму когнітивних метафор.

Методологія дослідження. У науковій розвідці комбінувалися різні методи дослідження. Для початку було застосовано когнітивний аналіз, який є першочерговим у когнітивістиці. Завдяки ньому було уточнено денотативні, сигніфікативні та конотативні семантичні структури слова. Також було використано компонентний аналіз для виявлення лексичних компонентів концепту, в результаті чого виділено різні елементи перенесення. За допомогою структурно-функціонального методу досліджено функціонування мапування в даному контексті. Крім того, було використано описовий дослідницький підхід та контекстуальний аналіз.

Виклад основного матеріалу. Когнітивна лінгвістика – галузь, присвячена розумінню складного зв'язку між мовою, мисленням і сприйняттям – приділяє все більшу увагу ролі образного компонента у формуванні нашого концептуального розуміння. Нещодавні дослідження та публікації заглибились у багатогранну природу образного компонента, виявивши його ґрунтовний вплив на те, як ми сприймаємо, обробляємо та передаємо абстрактні поняття. У своїй основоположній праці «Метафори, якими ми живемо»

Лакофф і Джонсон [6, с. 276] зробили революцію в розумінні метафор, стверджуючи, що вони є не просто лінгвістичними досягненнями, а фундаментальними когнітивними інструментами, які структурують наші концептуальні системи. Вони стверджували, що метафори пронизують нашу повсякденну мову та мислення, формуючи наше розуміння абстрактних понять через відображення знайомого, конкретного досвіду. Спираючись на цю основу, вчені досліджували різноманітні прояви образного компонента в різних областях когнітивної лінгвістики. Гіббс у своїй книзі «Кембриджський довідник з метафори та думки» [4] досліджує поширеність метафори в людському пізнанні, підкреслюючи її роль у формуванні нашого розуміння емоцій, соціальних взаємодій і наукових концепцій. Золтан Ковечес у роботі «Новий погляд на метафоричну креативність у когнітивній лінгвістиці» [5] надає вичерпний огляд теорії метафори та її застосування, наголошуючи на культурній та досвідній основі метафоричних виразів. Він демонструє, як метафори відображають наш втілений досвід і культурний світогляд, формуючи наші концептуалізації абстрактних сфер.

Образний компонент виходить за межі метафор і охоплює інші форми образної мови, такі як метонімія та ідіоми. У праці «Роль метонімії в мові та мисленні» [8] досліджується складна взаємодія між метафорою і метонімією та демонструється, як ці фігури мови взаємодіють, формуючи наші концептуальні системи.

На думку дослідника В.І. Карасика, до структури концепту входять поняттєвий, образний та ціннісний компоненти [1, с. 156]. Метою нашої статті є дослідження саме образної складової частини концепту MURDER у межах англомовного світогляду письменника. Ця робота спирається на матеріал художнього дискурсу, сучасний детективний роман. Образний компонент концепту охоплює багатогранну мережу асоціацій, що зберігається в пам'яті, охоплює зв'язки з відчутними переживаннями, подібностями, ідеями та якостями [1, с. 158]. Він служить конотативною репрезентацією концепту, глибоко укоріненого в повсякденній й зображеного в колективній пам'яті індивідів [2, с. 276]. Термін «концепт» швидко став невід'ємною частиною мовних систем і тепер невіддільний від наукового інструментарію дослідника. Лінгвісти пропонують різноманітні інтерпретації цього поняття, особливо щодо того, як його особливості проявляються в художньому тексті. Концепт розглядається як ментальний прототип, ідея, поняття, а також формулювання, загальне поняття, думка. Його також можна сприймати як «слово, яке представляє концепцію, що відповідає її значенню», або навіть як «окрему

точку зору» в разі ретельного вивчення абстрактних термінів. Деякі описують його як «об'єднуючий елемент усіх форм накопичених знань та ідей, виражених через відповідні терміни» [1, с. 39]. Зрештою його можна розглядати як підкатегорію інформаційного змісту, що є лаконічним втіленням задуму автора і згодом розшифровується реципієнтом.

Структурні особливості досліджуваного концепту MURDER доповнюються *образним складником*, який об'єктивується багатьма концептуальними метафорами. Завдяки концептуальному аналізу метафор ми мали можливість виділити типологічні групи, які є своєрідними для даних концептів. Вони включають метафори на позначення кольору, п'їтьми, розслідування, плану й загадки. Аналогічно нами було виділено метафоричні епітети та предикати, які всебічно описують поданий концепт.

Беручи до уваги те, що вбивство включає різний спектр емоцій, найчастіше засоби його вираження є метафоричними. Одним із центральних прийомів опису самого процесу, а також його дослідження в романі виступає метафоричний епітет: *perfect, unsolved, real, unpunished, qualified, compulsive, blue, recent, potential, awful, clear*. Яскравими прикладами з новели «Thursday Murder Club» є: «*Penny had been an inspector in the Kent Police for many years, and she would bring along the files of **unsolved murders***» [7, с. 23]. «*A **real murder** to investigate, Penny*» [7, с. 49]. «*If I think back to that girl who would eat her fish fingers and potato waffles, but scream **blue murder** about eating her peas, I didn't imagine she would ever be having meetings about optimisation*» [7, с. 172].

Вищезазначені метафоричні епітети, які автор використав на позначення «вбивства», містять емоційно-оцінні конотації: найчастіше негативні (*unsolved, unpunished, compulsive, awful*), рідше – позитивні (*perfect, qualified, clear*). Це пояснюється тим, що Р. Осман, як і будь-який автор детективного жанру, пов'язує концепт ВБИВСТВО з негативною конотацією, тому в його арсеналі частіше з'являються такі епітети.

Звернувши увагу на метафоричні предикати, ми виокремили такі: *to get away with murder, to slip away, to take a life of sb, to turn up dead, to be beyond the grave, to push up daisies, to be all dust, to come to a sticky end, to bite the dust, to bleed to death, to breathe one's last*. Можемо навести такі приклади: «*She came to the chapel and she slipped a noose around her neck. And **she took her life** and the life of our child*» [7, с. 271]. «*When Ventham **turns up dead**, no one can say they saw Tony Curran and Ian Ventham having a ding-dong*» [7, с. 41]. «*It was easy enough to **slip him away** after lights out*» [7, с. 268]. «*Donna simply read exactly what Chris had read, a*

potted history of a man getting away with murder and then being murdered in his turn» [7, с. 89].

На додаток до цього концепт MURDER вербалізується завдяки когнітивним метафорам. Виділяємо таке мапування: ВБИВСТВО – це КОЛІР. Як відомо, досліджуваний концепт є носієм негативних конотацій, тож найчастіше він описується темними кольорами: «*There are transcripts of a number of interviews held with Tony Curran over the years, with the last one being after a **black shooting** in the Bridge pub, which left a young **drug dealer murdered***» [7, с. 55]. «*There was nothing left here now, in the **Black Bridge**, with its memories and with its green tea with ginseng. All the gang was **murdered**. Tony Curran, Mickey Landsdowne, Geoff Goff*» [7, с. 184].

Принадно зазначимо, що останній приклад вживає лексему «black» на позначення бару, який славився своїми азартними іграми, бійками, наркотиками, а також вбивством людей. Тобто місце вважалось «чорним, темним», тому й не дивно, що вся банда померла. Аналогічно, зелений вживається в контрасті з чорним, щоб підкреслити чистоту, пам'ять та спогади про це місце: «*...in the **Black Bridge**, with its memories and with its green tea with ginseng*» [7, с. 184].

Цікавим фактом є те, що в романі «Thursday Murder Club» автор послуговується більше темно-чорними кольорами, ніж червоними. Зазвичай вбивство асоціюється з кров'ю та яскравими відтінками, однак у нашому випадку найчастіше передвісниками вбивства виступають темні, тінюві варіанти кольорів, пов'язані з ніччю: «*Elizabeth leaves Willows and walks out into the darkness. A quiet, cloudless night. A **night so dark** you think you might never see morning again*» [7, с. 275]. «*But it's really not all that easy to get away with murder, is it, Penny? Sometimes justice is waiting just around the corner, as it was for Peter Mercer one **dark night** when you paid him a visit*» [7, с. 270].

Як ми можемо побачити в зазначеному вище, ВБИВСТВО показано імпліцитно, тобто через ідіоматичний вираз «*to pay somebody a visit*». Це відбулося темної ночі, що є типовим для такого виду діяльності. Із цього впливає наступний корелятивний домен ВБИВСТВО – це ПІТЬМА: «***Murky darkness** everywhere. The village is asleep*» [7, с. 167]. «*Elizabeth has never been afraid of death, but, all the same, in this moment, she thinks of Stephen. It is cold in the ageless and **impenetrable dark** of the chapel and Elizabeth shivers. She buttons her cardigan, then looks at her watch. She would soon find out, one way or another*» [7, с. 228].

Актуальним корелятом у творі виступає ВБИВСТВО – це ПЛАН. Це свідчить про те, що вбивство не є окремою подією чи актом, а серією кроків,

які призводять до самої дії. Концепція зосереджується на плануванні, виконанні та наслідках вбивства, підкреслюючи прискіпливий характер злочину: «*Killing someone is easy. **Hiding the body, now that's usually the hard part. That's how you get caught***» [7, с. 10]. «*He would love to have smacked him there and then, but that was the old Tony. No one could possibly have noticed, and that's good for Tony. When Ventham turns up dead, no one can say they saw Tony Curran and Ian Ventham having a ding-dong. Keeps it clean. Tony sits on a bar stool, pulls it up to the island in his vast kitchen and slides open a drawer. He needs to get a plan down on paper*» [7, с. 39]. «*Then I take out a gun and I tell him kneel down, which Gianni thinks is a joke, and I say you killed Kazimir, just so he knows why he's there, so suddenly he thinks it's not joke, and I shoot him*» [7, с. 280].

Найвагомішим за кількістю дослідження є метафоричне втілення **ВБИВСТВО – це РОЗСЛІДУВАННЯ**. Це не дивно, тому що саме злочин слугує каталізатором детективного втручання, а нерідко фокус зміщується з нього на різні підходи до викриття винного. Саме так і побудований сучасний роман «Thursday Murder Club». Такий корелят включає контексти ретельного вивчення як старих, так і нових справ зі схожим злочинном та збирання доказів задля осудження вбивці. Додамо, що така концептуальна основа є виграшною для письменників, адже дозволяє їм використовувати різні методи розслідування та приймати виклики від колег. Завдяки цьому ми прослідковуємо динаміку розвитку персонажів через увесь твір, побіжно розкриваючи правду. Можуть включатися такі заходи, як: використання криміналістики, опитування свідків та підозрюваних, застосування дедукції і брейнстормінгу. Наведені нижче приклади підтверджують наші твердження: «*Elizabeth and Penny would go through every file, line by line, study every photograph, read every witness statement, just looking for anything that had been missed. They didn't like to think there were guilty people still happily going about their business. Sitting in their gardens, doing a sudoku, knowing they had got away with murder*» [7, с. 23]. «*So, we were all witnesses to a murder,' says Elizabeth. 'Which, needless to say, is wonderful*» [7, с. 143].

Також детективи-любители досліджують різні теорії та мотиви, які могли би призвести до трагедії: «*The big gap, the way Elizabeth would have it, was the financial records of Ian Ventham's companies. Might there be a useful connection between Ventham and Tony Curran there? A reason for their row? A motive for murder? It was important we found out*» [7, с. 73].

Значимо, що корелятивний домен **ВБИВСТВО – це ЗАГАДКА** також прослідковується по

всьому роману. Наведемо такий дискурсивний приклад: «*Sitting in their gardens, doing a sudoku, knowing they had got away with murder. Also, I think that Penny and Elizabeth just thoroughly enjoyed it. A few glasses of wine and a mystery. Very social, but also gory. It is good fun*» [7, с. 23]. У цьому випадку злочин розглядається як щось містичне, ніби пазл, який потрібно скласти. Можемо спостерігати різні конотації, описані лексемами *social*, *gory* та *fun*. Безумовно, вбивство – жахлива кривава подія, яка позбавляє життя людей, однак для Thursday Murder Club вона носить позитивну оцінку, адже завдяки цьому вони можуть розслідувати таємниці та шукати винуватців. Для літніх людей, у яких немає інших турбот, це виглядає як цікаве, хоч і тривожне хобі. Річард Осман часто використовує дієслово *to solve*, маючи на увазі, що вбивство, як і загадку, потрібно відгадати: «*The mystery had not been solved when they pulled up outside Ice-Spectacular*» [7, с. 154]. «*Had the same person murdered Ventham and Tony Curran? It made sense. Solve one, solve the other?*» [7, с. 150]. «*My gorgeous baby, happy and sleeping in my bed, and two murders to solve. Who could ask for more?*» [7, с. 160].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Насамкінець, аналіз метафоричних репрезентацій концепту **MURDER** у романі Річарда Османа «Клуб вбивств по четвергах» розкриває глибокий вплив концептуальних метафор на формування нашого розуміння цієї складної концепції. Вбивство, що часто сприймається як різкий і буквальний акт, наповнене шарами метафоричного значення, які збагачують його літературне зображення. Ці метафори служать Р. Осману потужними інструментами передачі емоційного важеля, морального підтексту і складної динаміки вбивства, зачаровуючи читачів і залучаючи в захоплюючий світ кримінальної фантастики. Аналіз підкреслює значущість концептуальних метафор у літературному дискурсі, розкриваючи їхню здатність викликати яскраві образи, передавати нюанси емоцій та створювати переконливі розповіді.

Заглиблюючись у метафоричні зображення вбивства у «Клубі вбивств по четвергах», наша наукова розвідка сприяє глибшому розумінню літературного зображення злочину та його глибокого впливу на читачів. Дослідження метафоричних епітетів, предикатів і всеосяжних тем розкриває багатогранну природу вбивства в літературі, пропонуючи розуміння мотивів, наслідків та загадкової привабливості цього захоплюючого жанру.

Дослідження показує, що Р. Осман приділяє значну увагу концепції **ВБИВСТВА**, реалізуючи її через сфери **КОЛЬОРУ**, **ТЕМРЯВИ**, **ПЛАНУ**

РОЗСЛІДУВАННЯ і ТАЄМНИЦІ. Мапування, що найчастіше використовується, – ВБИВСТВО як РОЗСЛІДУВАННЯ, що підкреслює акцент роману на розкритті злочину і прагненні до справедливості. Найрідше використовується корелят ТЕМРЯВА, що дозволяє припустити, що зображення вбивства Р. Османом виходить за межі простої п'їтьми і заглиблюється в психологічні та моральні складнощі цього діяння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голик С.В. Концепт: у пошуках алгоритму аналізу. *Сучасні дослідження з іноземної філології : збірник наукових праць*. / ред. кол. М.П. Фабіан (гол. ред.) та ін. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2019. Вип.17. С. 154—161.
2. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
3. Сокаль Г.І. Методи дослідження концепту «КРАСА ЛЮДИНИ» в текстах англійської художньої літератури. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2014. С. 52–57.
4. Gibbs R.W., Jr. (Ed.). *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. Cambridge University Press, 2008. 550 p. URL: <https://doi.org/10.1017/SBO9780511816802>
5. Kovecses Z. A new look at metaphorical creativity in cognitive linguistics. *Cognitive Linguistics*. 2010. № 21 (4). P. 663–697.
6. Lakoff G. *Metaphors We Live By*. Chicago : University of Chicago Press, 1980. 256 p.
7. Osman R. *The Thursday Murder Club*. London : Penguin Books, 2020. 430 p.
8. Panther K.-U., Linda L. Thornburg. *Metaphor and Metonymy in Language and Thought: A Cognitive Linguistic Approach*. *Synthesis Philosophica*. 2018. № 32. P. 271–294.

REFERENCES

1. Holik, S. V. (2019). Concept: u poshukah algoritmu analizu [Concept: in search of an analysis algorithm]. In *Suchasni doslidzhennya z inozemnoyi filologiyi : zbirnik naukovih prac Vip.17* (pp. 154–161). Uzhgorod: DVNZ “UzhNU”.
2. Selivanova, O. O. (2006). *Suchasna lingvistika: terminologichna encyklopediya* [linguistics: a terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillya-K.
3. Sokal, H. I. (2013). Verbalizatsiia kontseptu “krasa liudyny” v tekstakh anhlomovnoi khudozhnoi literatury [Research methods of the concept of “HUMAN BEAUTY” in the texts of English-language fiction]. *Nova filolohiia*, 56, 75–78.
4. Gibbs, R. W., Jr. (Ed.). (2008). *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. Cambridge University Press.
5. Kovecses, Z. (2010). A new look at metaphorical creativity in cognitive linguistics. *Cognitive Linguistics*, 21(4), 663–697.
6. Lakoff, G. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
7. Osman, R. (2020). *The Thursday murder club*. London: Penguin Books.